

Reactie Hogeschool van Amsterdam concepttekst Wet Leeruitkomsten Hoger Onderwijs

10 juli 2021

De wetgever wil met dit wetsvoorstel ruimte creëren voor studenten voor een gepersonaliseerde leerroute. Dit doel sluit goed aan op de koers die de Hogeschool van Amsterdam al langer inzet. Door het onderwijs flexibeler in te richten, kunnen we beter aansluiten op de kennis, kunde en persoonlijke omstandigheden van studenten. Dat het verruimen van de wettelijke mogelijkheden betrekking heeft op zowel deeltijd, duale als voltijdstudenten zien we eveneens als een zeer gewenste ontwikkeling.

Hoewel we dus positief zijn over het doel van de wet zetten we een aantal kritische kanttekeningen bij de uitwerking hiervan. Voordat we ingaan op de afzonderlijke punten, eerst een opmerking vooraf.

Er is gekozen voor een aantal aanvullende bepalingen op de bestaande artikelen in de WHW in plaats van een grondige herziening. Een opleiding krijgt de keuze voor twee verschillende inrichtingen, met elk eigen bepalingen in de uitvoering. In de praktijk zullen deze inrichtingen echter door elkaar lopen, waardoor een onnodige complexe situatie ontstaat voor zowel opleidingen als studenten. We zijn van mening dat deze aanpak weinig toekomstbestendig zal blijken te zijn. We verwijzen in dit verband ook naar de analyse en het oordeel van de inspectie van het hoger onderwijs in *De staat van het onderwijs 2020* (p. 167, verder uitgewerkt in par. 6.5): “De afgelopen jaren is het hoger onderwijs complexer geworden. In steeds meer gevallen sluit de organisatie en invulling van het hoger onderwijs minder goed aan bij kernbegrippen in de wet-en regelgeving. Daardoor zien we problemen voor het zicht op kwaliteit, governance, doelmatigheid, rechtmatigheid, transparantie en de ervaren betrouwbaarheid van de overheid. Een actualisatie van de wetgeving zou hierop een passend antwoord moeten zijn.”

Het onderscheid tussen onderwijseenheden (OE's) en eenheden van leeruitkomsten (EvL's)

Een opleiding moet in dit voorstel kiezen tussen een samenhangend geheel van ofwel OE's óf wel EvL's (artikel 7.3, lid 2). Beide inrichtingen moeten leiden tot verwerving van dezelfde welomschreven doelstellingen in termen van kennis, vaardigheden en inzichten. Het kenmerkende verschil zit in de leerweg(on)afhankelijkheid: in een OE is sprake van een onderwijsaanbod en bij een EvL niet. Beide worden afgesloten met een toets en bij een EvL dient deze leerwegonafhankelijk te zijn. Dat laatste wil zeggen (volgens de toelichting in par.2.3.1.) dat het voldoen aan de leeruitkomst op verschillende manieren gerealiseerd en beoordeeld kan worden, bijvoorbeeld via beroepsproducten (portfolio-assessment of gedrag (performance assessment)).

- Het wel/niet hebben van onderwijsaanbod en leerwegonafhankelijke vormen van toetsen wordt op deze manier kunstmatig uit elkaar getrokken in twee verschillende concepten. Ook in onderwijseenheden is het in veel opleidingen gebruikelijk om de leerdoelen in termen van leeruitkomsten te formuleren.¹ Daar hoort een helder gedefinieerd onderwijsaanbod bij, maar dat betekent niet dat er geen flexibiliteit in dit aanbod kan zitten voor de student. Bovendien kan ook een onderwijseenheid afgesloten worden met een beroepsproduct, portfolio- of performance assessment (en dat gebeurt in de praktijk ook veelvuldig in het hbo). De wet stelt immers dat een OE afgesloten moet worden met een toets, maar de opleiding bepaalt hoe die toets er uitziet. Tegelijkertijd wordt in dit wetsvoorstel niet uitgesloten dat in een EvL-route de student kan kiezen voor door de opleiding aangeboden leeractiviteiten. Kortom: in OE's kan sprake zijn van een bepaalde flexibiliteit in onderwijsactiviteiten en toetsing en in EvL's kan

---

¹ Dit sluit aan op internationale ontwikkelingen waarin opleidingen beschikken over programme learning outcomes die vervolgens vertaald zijn naar module learning outcomes.

sprake zijn van een vast onderwijsaanbod (waar de student al dan niet gebruik van kan maken). In de praktijk zal het onderscheid tussen OE en EvL dus diffuus en gradueel zijn. De ervaring die is opgedaan in de deeltijdexperimenten laat dit ook zien: een groot deel van de studenten maakt graag gebruik van de aangeboden onderwijsactiviteiten.

- Het wetsvoorstel spreekt enerzijds van een 'of-of' bepaling (je richt het onderwijs in op basis van OE's of EvL's, en daar horen dan verschillende bepalingen bij), en benadrukt anderzijds in de toelichting een 'en-en' bepaling (zie par. 3.2.2: Indien het niet mogelijk is bepaalde (eenheden van) leeruitkomsten leerwegaafhankelijk te realiseren, kan het gebeuren dat het programma gedeeltelijk samenhangt met een (deel van het) standaardprogramma dat is opgebouwd uit onderwijseenheden. In 3.2.3. wordt daar nog aan toegevoegd: Mocht de student in de loop van de opleiding onverhoopt niet in staat blijken om op voldoende wijze betrokken te zijn bij de ontwikkeling van zijn eigen onderwijstraject, dan kan de student, in overleg met het instellingsbestuur, ervoor kiezen alsnog het programma opgebouwd uit onderwijseenheden te gaan volgen. Waarbij sprake kan zijn van het verlenen van vrijstellingen bij overstap naar de andere route). Twee inrichtingen die in de praktijk zo naar elkaar toegroeien in de wet zo uit elkaar trekken lijkt ons onnodig complex en onoverzichtelijk met wel/geen bsa en propedeuse.
- Omdat een route op basis van EvL's andere bepalingen kent dat een route op basis van OE's (geen bsa, geen propedeuse, verplicht studieplan), roept dit de vraag op wat dit betekent voor registratie (in croho / RIO) en inschrijving voor de student. Schrijft de student zich voor de opleiding in (vt-dt-duaal) en daarnaast nog voor 'standaardroute'² of EvL-route? En per 2023 komt daar nog een inschrijving als flexstudent bij? Wederom: onnodig complex in administratie en communicatie (voor de opleiding én voor de student) en het strookt niet met de mogelijkheid van een mix.

Advies m.b.t. OE en EvL

Leg niet twee smaken met specifieke en gedetailleerde regels vast in de WHW. Als we dit toekomstbestendig willen aanvliegen, formuleer dan liever één noemer waaronder verschillende praktijken uitgewerkt kunnen worden in de OER. Hanteer bijvoorbeeld een term als leereenheden ipv OE en EvL. In de OER legt de opleiding dan per leereenheid vast wat het doel is, welke wegen de opleiding (leerweg- en/of leerwegaafhankelijk) hiervoor aanbiedt en hoeveel studiepunten hierbij te verwerven zijn. Dat biedt opleidingen de keuze om doelen uit te werken in termen die passen bij de onderwijsvisie, werkveld en tijdsgeest (bv leerresultaten, leeruitkomsten, leerdoelen of competenties, etc.). Op deze manier kan een opleiding bovendien ook kiezen voor een hybride model of een groei-model: leereenheden die meer of minder leerwegaafhankelijk ingevuld kunnen worden. Dit voorkomt tevens een complexe registratie en bureaucratie, en dat studenten op voorhand moeten kiezen voor een route waarmee ze geen ervaring hebben, of moeten overstappen van de ene route op de andere.

Tot slot willen we m.b.t. de uitwerking van OE en EvL nog aangeven dat het woord 'samenhangend' (een opleiding bestaat uit een samenhangend geheel van OE's of EvL's) wat ons betreft er uit kan. Alle leereenheden bij elkaar moeten de student in staat stellen de welomschreven doelstellingen

---

² Par. 3.2.3 noemt de route op basis van onderwijseenheden de standaardroute. Zoals we hierboven ook al uitwerken: dit doet geen recht aan de praktijk. In een 'standaardroute' kan sprake zijn van keuzevakken en van flexibiliteit in het aanbod van leeractiviteiten binnen een onderwijseenheid. In een EvL-route kan sprake zijn aanbod van leeractiviteiten. Standaardroutes bestaan in de praktijk al lang niet meer en het is ongewenst om met deze wetsbepaling te suggereren dat alleen een route van EvL flexibiliteit kent.

van de opleiding te realiseren. Het woord samenhangend voegt hieraan niks toe (samenhangend vanuit perspectief student of opleiding?).

Studielast

Het loslaten van een strikte koppeling tussen studiepunten en studielast is een goede ontwikkeling. Door grote verschillen tussen studenten in kennis, (studie- en werk)ervaring, leerwerkgeving en tijdsinvestering verschilt de daadwerkelijke studielast per student. Vanuit die optiek is de formulering in artikel 7.4, lid 4 niet mogelijk: het geven van een navolgbare, consistente en uitlegbare wijze van verantwoording van de studielast. Die verschilt immers per student.

Een onderbouwing van het toekennen van studiepunten aan EvL's (of liever dus: leereenheden) ligt meer voor de hand. Daarbij spelen relatieve zwaarte of gewicht een rol. Maar een opleiding zal ook altijd de studeerbaarheid (en daarmee mogelijke studielast) in ogenschouw moeten nemen bij de invulling van een eenheid. Dit zal gebaseerd zijn op een inschatting van de gemiddelde studielast voor studenten die geen ervaring hebben met de beoogde leeruitkomsten. Niet als te hanteren norm voor elke student, maar als duiding van een gemiddeld te verwachten studielast.

Propedeuse

Als een opleiding een inrichting kent op basis van EvL's en OE's, waarbij een zekere mix voor de hand ligt zoals ook in de toelichting wordt gesuggereerd, lijkt het ons vanuit het perspectief van rechtsgelijkheid onwenselijk dat de ene student wel een P ontvangt en de andere niet. Hoewel we zien dat het civiel effect van een propedeuse beperkt is (doorstroom naar de universiteit kan ook met kwalitatieve afspraken of een 60 erts afspraak worden opgelost) voorzien we in de huidige situatie dus een rechtsongelijkheid. Dit pleit eerder voor het geheel afschaffen van de propedeusebepaling in de wet.

Valideren

De begrippen validering (artikel 7.12b) en leerwegaafhankelijke toetsing lopen door elkaar heen: soms lijkt alsof hetzelfde wordt bedoeld, maar validering wordt als taak aan de examencommissie toebedeeld, terwijl leerwegaafhankelijke toetsing ons een taak van examinatoren is. Dat laatste lijkt ons een juiste invulling. De student kan bewijzen van buiten de opleiding opgedane kennis en vaardigheden meenemen in de leerwegaafhankelijke toets. De examencommissie borgt de kwaliteit van de toetsing en wijst de examinatoren toe. Toekenning van een nieuwe taak aan de examencommissie lijkt ons daarom niet nodig en leidt tot verwarring.

Studieplan

Het verplichten van een studieplan, met gedetailleerde voorschriften over inhoud en frequentie, hoort volgens ons niet in de wet thuis. Dit levert onnodige bureaucratie op. Beter passend zou zijn om op te nemen dat sprake moet zijn van studiebegeleiding die past bij de kenmerken en behoefte van de student en onderwijsvisie van de opleiding. Er is al vastgelegd dat we een zorgplicht hebben richting studenten om ze op een adequate manier te begeleiden.

Tot slot

Deze wet biedt ruimte om binnen de gegeven doelstellingen de leeractiviteiten te kiezen, maar biedt geen ruimte om inhoudelijk meer keuze mogelijk te maken. Terwijl we zien dat op de arbeidsmarkt de ontwikkelingen steeds sneller gaan en er beroepen of vraagstukken ontstaan op het snijvlak van bestaande opleidingen. We zien het (in aansluiting op zienswijze van Avans) als een gemiste kans dat Artikel 7.3h alleen voorbehouden is aan het wetenschappelijk onderwijs. Het hbo kan beter en sneller

op nieuwe ontwikkelingen op de arbeidsmarkt inspelen (en aan specifieke behoeften van studenten tegemoet komen) door het creëren van de mogelijkheid van een “vrije studierichting” (of ‘vrijere’ studierichting) zoals ook in het wo mogelijk is. Beroepsrelevantie en borging van het eindniveau van het door de student samengestelde programma zijn daarbij dan de ijkpunten.